

Lokale progressieve partijen en de PvdA

Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse

Centrum voor Lokaal Bestuur, september 2018

0	Inhoudsopgave	blz 2
1	Aanleiding	blz 3
2	Vormen van lokale progressieve samenwerking	blz 4
3	Kwantitatief onderzoek	blz 4
3.1	De lokale progressieve partijen	blz 5
3.2	De lokale progressieve samenwerkingsverbanden	blz 7
3.3	Resultaten bij de verkiezingen	blz 8
3.3.1	Winst	blz 10
3.3.2	Verlies	blz 10
3.4	Lokale partijen nader bekeken	blz 11
3.4.1	Collegedeelname	blz 12
3.5	Deelconclusie	blz 14
4	Kwalitatief onderzoek	blz 14
4.1	Motieven	blz 15
4.1.1	Collegedeelname door groter machtsblok	blz 16
4.1.2	Afbrokkelende electorale positie PvdA	blz 16
4.1.3	Niet genoeg kandidaten	blz 17
4.1.4	Een lokale partij past meer bij deze tijd	blz 17
4.2	Band met de PvdA op lokaal en regionaal niveau	blz 18
4.2.1	Actieve PvdA-afdeling	blz 18
4.2.2	Afdeling op sterven na dood	blz 18
4.2.3	Band met regionale en landelijke PvdA is goed	blz 19
4.2.4	Band is weg en komt ook niet meer terug	blz 20
4.3	Landelijk lidmaatschap & leden andere moeders	blz 20
4.3.1	PvdA'ers in de raad en formele afspraken	blz 20
4.3.2	PvdA'ers in de raad, maar geen formele afspraken	blz 21
4.3.3	Geen PvdA'ers meer in de raad	blz 21
4.3.4	Verhouding met leden andere moederpartijen	blz 22
4.4	Progressieve lokale politiek	blz 22
4.4.1	Links en progressief	blz 22
4.4.2	Wel progressief, niet links	blz 23
4.4.3	Weinig ideologisch	blz 23
4.5	Deelconclusie	blz 24
5	Enkele constatering	blz 24
6	Advies	blz 24
Bijlage:	Bijzonderheden nader onderzochte gemeenten	blz 27

1. Aanleiding

Bij de gemeenteraadsverkiezingen 2018 is er meer dan ooit eerder door lokale PvdA-afdelingen deelgenomen aan de gemeenteraadsverkiezingen in een vorm van een lijstcombinatie of samenwerkingsverband. Nieuw is dat allemaal niet. Decennialang zijn er op lokaal niveau lijstverbindingen¹ tussen linkse partijen geweest, of een samenwerking met een lijstcombinatie en in een aantal gemeenten is er een nieuwe lokale progressieve partij opgericht. Maar hoe zit het nou precies? Wie werkt met wie samen? In welke vorm? Wat zijn de beweegredenen voor die samenwerking? En is samenwerking beter voor het linkse gedachtegoed? Het zijn dilemma's waar sommige PvdA-afdelingen mee worstelen.

De vragen zijn niet nieuw, de urgentie wel. Steeds meer afdelingen denken hier namelijk over na. Ze worden geconfronteerd met een slinkend en steeds ouder wordend ledenbestand of een verlies aan zetels na de laatste paar gemeenteraadsverkiezingen. En het landelijke beeld helpt ook niet echt bij het versterken van de afdeling.

Tot nu toe was het advies van het CLB en partijbestuur dat, zolang je zelfstandig kans maakte op een zetel, je als PvdA zelfstandig mee moest doen. Opgaan in een lokale progressieve partij had duidelijk niet de voorkeur, dan nog liever een lijstcombinatie. Herkenbaarheid van de PvdA is daarvoor het electorale argument: één plus één is zelden twee en maar vaak genoeg slechts anderhalf. De verklaring hiervoor zit hem in het feit dat 'de lokale verkiezingsuitslag in bijna elke gemeente voor een belangrijk deel een afspiegeling van de nationale trend is.'² Je stemt landelijk PvdA en doet dat lokaal dus ook. Maar op het moment dat de PvdA in jouw gemeente niet meer op het stembiljet staat, ga je niet automatisch voor het alternatief.

Toch denken veel leden dat een nieuwe lokale beweging de enige optie is om het progressieve geluid in de gemeente levend te houden. Klopt dat ook? En zo ja, wat betekent dit voor de PvdA? Blijft er binding met de moederpartij en wordt er tijdens landelijke verkiezingen nog wel campagne gevoerd voor de PvdA in die gemeente? Of betekent het verdwijnen van de PvdA uit de gemeenteraad ook de doodsteek voor de lokale afdeling?

Om hier uitspraken over te kunnen doen, heeft het CLB gekeken naar de uitslagen van de laatste drie gemeenteraadsverkiezingen. Hoe vaak is de samenwerking gezocht? Voor welke vorm is gekozen? Met wie zijn de PvdA-afdelingen in zee gegaan? En niet onbelangrijk: was het een succes?

In het tweede deel hebben we elf mensen van lokale progressieve partijen gevraagd naar hun ervaringen en betrokkenheid bij de PvdA. Zijn ze tevreden over de samenwerking? Heeft de nieuwe lokale politieke partij de verwachtingen waargemaakt? Hebben ze nog een band met de PvdA? Of is er geen sprake meer van een lokale PvdA-afdeling?

Zonder al te veel op de antwoorden vooruit te lopen, kunnen we wel stellen dat een alomvattend antwoord niet voor handen is. Waar een lokale progressieve partij het in de ene gemeente buitengewoon goed doet en structureel in het college zit, vallen de resultaten in de andere gemeente ronduit tegen. En waar de ene lokale progressieve partij veel sociaaldemocratische zaken voor elkaar krijgt, kan je de andere partij zomaar inwisselen voor de gemiddelde lokale partij. Wat

¹ Sinds 2018 zijn lijstverbindingen niet meer mogelijk.

² Tom van der Meer, *Geen democratie zonder waardenstrijd (Zeventiende Wibautlezing)*, 12.

helaas wel duidelijk lijkt, is dat met een nieuwe lokale progressieve partij de PvdA-afdeling verdwijnt en de ook binding met de moederpartij. Soms duurt het wat langer, maar uiteindelijk komt het erop neer dat een nieuwe lokale progressieve partij een sterfhuisconstructie voor de lokale PvdA-afdeling is.

2. Vormen van lokale progressieve samenwerking

Wanneer spreken we van een progressieve samenwerking? Een eenduidige definitie is er niet. In ons onderzoek onderscheiden we drie samenwerkingsvormen. (1) De samenwerkingsverbanden met andere lokale of landelijke partijen in de vorm van een lijstcombinatie. Er wordt dan bijvoorbeeld meegedaan onder de aanduiding: "GroenLinks/PvdA". Bij deze verbanden gaat het vaak om een samenwerking met GroenLinks, een enkele keer met D66, of met een lokale partij of met allebei of alledrie. Met de SP is slechts één keer een lijstcombinatie aangegaan.

Daarnaast zijn er (2) de lokale progressieve samenwerkingspartijen waarbij gekozen is om naast de lokale naam ook de moederpartijen in de naam op te nemen. Een voorbeeld hiervan is Progressief Halderberge PvdA/D66/GroenLinks. Deze partijen hebben dus een duidelijke lokale component, maar blijven ook landelijk herkenbaar.

Tot slot (3) zijn er de lokale progressieve partijen. Deze partijen zijn vaak ontstaan uit landelijke partijen, maar verwijzen daar in hun naam niet naar. In feite zijn dit lokale partijen die zich als links en progressief affichereren. Denk hierbij aan partijen als HOI Werkt, Pro6 en het Progressief Akkoord.

3. Kwantitatief onderzoek

In dit onderzoek is rekening gehouden met gemeenten waar herindelingen waren, waar geen enkele linkse partij meedeed, waar de PvdA als zelfstandige partij meedeed maar er ook een progressief samenwerkingsverband was (bijvoorbeeld GroenLinks/D66) of waar een progressieve samenwerkingsverband weer uit elkaar is gevallen. Een voorbeeld hiervoor is Westland waar in 2010 en 2014 de PvdA onderdeel was van de samenwerkingspartij Progressief Westland, maar in 2018 weer als zelfstandige partij deel nam, nadat GroenLinks de stekker uit de samenwerking had getrokken.

Op die manier hebben we uiteindelijk 107 gemeenten geïdentificeerd waar een vorm van progressieve samenwerking is of was. Je kan erover twisten of D66 een linkse partij is, maar omdat in verschillende gemeenten een vorm van samenwerking door GroenLinks en/of de PvdA met D66 is aangetroffen, vallen ze in dit onderzoek onder de progressieve landelijke partijen. Naast de PvdA, GroenLinks en D66 is ook de SP meegenomen. De PvdD is vanwege de geringe omvang op lokaal niveau buiten beschouwing gelaten in dit onderzoek.

In **tabel 1** zijn de uitslagen 2010, 2014 en 2018 opgenomen van de gemeenten, waar er bij een van de drie verkiezingen een lokale progressieve partij is of was of een lijstcombinatie is of was. Naast de landelijke partijen kunnen er ook aparte lokale partijen zijn die zich progressief noemen. Of lokale progressieve partijen, waarin wel GroenLinks deelneemt, maar niet de PvdA, of een lijstcombinatie

GroenLinks/D66 zonder de PvdA. Alle denkbare varianten komen voor, er valt niet echt een lijn in te ontdekken. In deze tabel zijn wij alleen uitgegaan van de PvdA. Met andere woorden heeft de PvdA bij een of meer van deze laatste drie gemeenteraadsverkiezingen in een vorm van samenwerking deelgenomen. Kijkend naar de cijfers³ zie je een duidelijke stijging van het aantal lokale partijen waarin de PvdA is opgegaan en in mindere mate een stijging van de lijstcombinaties.

	2010	2014	2018
PvdA	52	47	26
Lijstcombinaties	16	22	26
Lokale partij met naam PvdA	8	7	8
Lokale partij	19	28	38
Herindeling	9	1	8
Geen deelname	3	2	1
Totaal	107	107	107

Tabel 1 Onder welke titel wordt deelgenomen aan de gemeenteraadsverkiezingen

3.1 De lokale progressieve partijen

In **tabel 2** hebben we de gegevens van de gemeenten waarin de PvdA als herkenbare partij heeft deelgenomen eruit gefilterd en kijken we welke lokale progressieve partijen er zijn. Dit zijn dus de partijen die niet meer een zichtbare band hebben in hun naam met landelijke partijen.

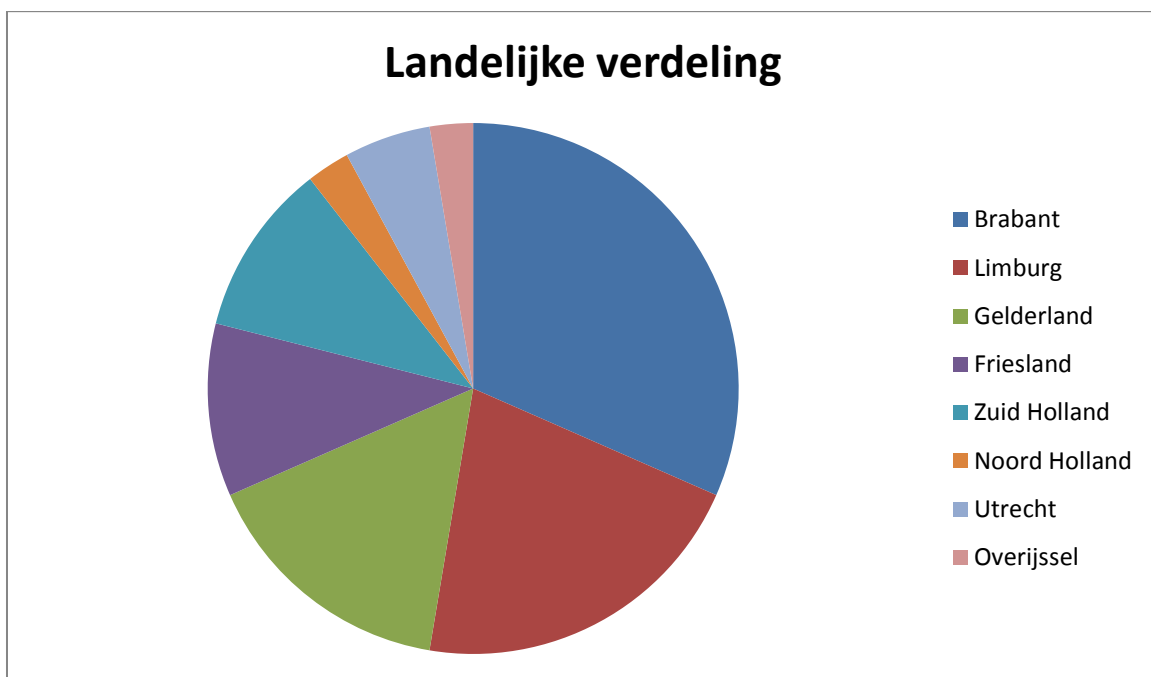
Gemeente	Naam partij	Provincie	inwoners	Gem klasse
Aalten	Progressieve partij Aalten	Gelderland	27.570	4
Asten	PGA	Brabant	16.700	3
Beek	Progressief Beek	Limburg	16.030	3
Bergen Li	PKB	Limburg	13.100	2
Bernheze	Progressief Bernheze	Brabant	29.920	4
Bladel	Pro5	Brabant	20.000	3
Boxmeer	Progressieve Combinatie	Brabant	28.400	4
Bunnik	Perspectief 21	Utrecht	14.380	3
Cranendonck	Pro 6	Brabant	20.340	3
Dantumadiel	Sociaal Links	Friesland	19.320	3
Drechterland	Progressief Drechterland	N Holland	19.600	3
Druuten	Sociaal Maas en Waal	Gelderland	18.190	3
Ermelo	Progressief Ermelo	Gelderland	26.310	4
Geertruidenberg	Morgen!!!	Brabant	21.590	3
Grave	Verenigd Progressief Grave	Brabant	12.780	2
Gulpen Wittem	Progressief Gulpen W	Limburg	14.720	3
Haaren	Progressief Haaren	Brabant	13.920	2
Hilvarenbeek	Hoi Werkt	Brabant	15.110	3
Kaag en Braasem	Pro K en B	Z Holland	25.750	4
Landerd	Progressief Landerd	Brabant	15.330	3
Leudal	Progressief Leudal	Limburg	16.590	3
Littenseradiel	SAM	Friesland	10.930	2
Loon op Zand	Pro 3	Brabant	23.000	3
Maasgouw	Nieuw Links Maasgouw	Limburg	23.760	3

³ Alle cijfers die in dit onderzoek zijn gebruikt, zijn afkomstig van de kiesraad. www.verkiezingsuitslagen.nl

Montfoort	Progressief Akkoord	Utrecht	13.470	2
Nederweert	Nederweert Anders	Limburg	16.860	3
Nieuwkoop	Samen Beter Nieuwkoop	Z Holland	26.990	4
Oegstgeest	Progressief Oegstgeest	Z Holland	22.370	3
Oirschot	Sociaal Progressief Oirschot	Brabant	17.860	3
Rozendaal	PAK	Gelderland	1.510	1
Scherpenzeel	Pro Scherpenzeel	Gelderland	9.400	2
Schinnen	Samen	Limburg	12.950	2
Valkenburg ad G	PGP	Limburg	16.650	3
Vlieland	Groenwit	Friesland	1.140	1
West Maas en W	Sociaal Maas en Waal	Gelderland	18.690	3
Weststellingwerf	Sociaal Duurzaam WSW	Friesland	25.500	4
Wierden	Platform Progressief Wierden	Overijssel	23.880	3
Zoeterwoude	Progressief Zoeterwoude	Z Holland	8.120	2

Tabel 2 Lokale progressieve partijen zonder landelijke band

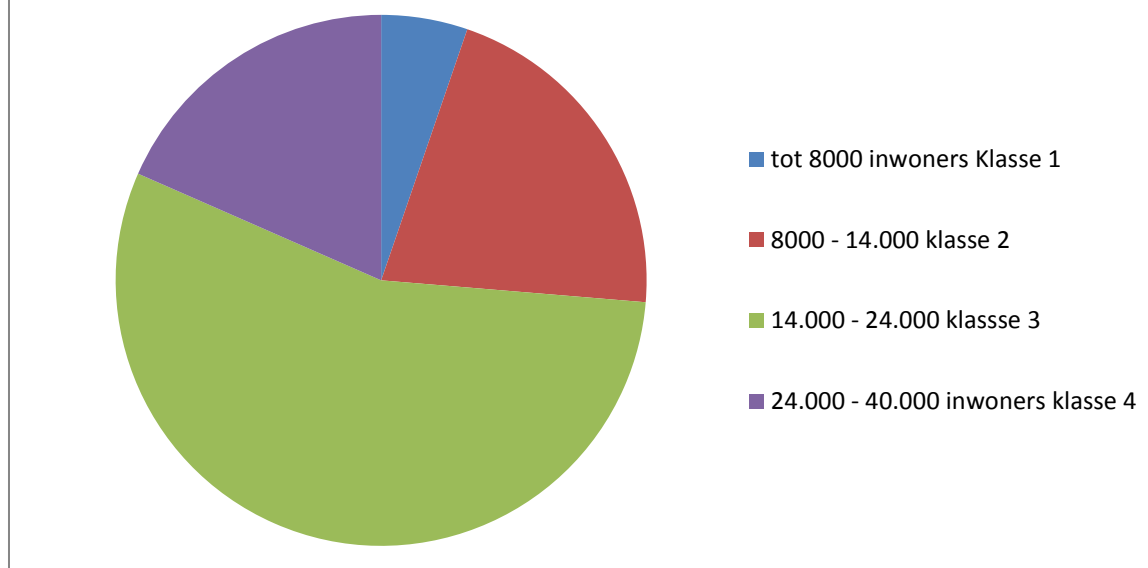
In **grafiek 1** valt meteen op dat iets meer dan de helft van de nieuwe lokale partijen te vinden is in de provincies Noord-Brabant en Limburg. Groningen, Drenthe, Zeeland en Flevoland kennen dit fenomeen niet.

Grafiek 1 Waar zijn er lokale progressieve partijen?

In **grafiek 2** hebben we uitgelicht hoe groot de gemeenten zijn waar lokale progressieve partijen zijn. Driekwart van deze partijen is te vinden in gemeenten tot 24.000 inwoners. Deze gemeenten zijn plattelandsgemeenten.

Verdeling naar gemeentegrootte

Grafiek 2 Grootte van de gemeenten met lokale progressieve partijen

3.2 De lokale progressieve samenwerkingspartijen

De PvdA moet toestemming voor de deelname aan de verkiezingen geven aan afdelingen als zij meedoen onder de eigen naam, met een samenwerkingsverband of als lokale progressieve samenwerkingspartij waar de PvdA herkenbaar is in de naam. Dit gaat via de H3-formulieren. Deze worden vervolgens bij de inlevering van de kandidatenlijsten door de gemeente gecontroleerd. De afdelingen Halderberge, Nijkerk, Oisterwijk, Vught en Woerden hebben volgens de Kiesraad wel de naam PvdA gebruikt maar volgens de gegevens van de PvdA geen toestemming gevraagd, althans er is geen ondertekend H3 formulier. Hoe dit kan, is verder niet uitgezocht.

In **tabel 3** zijn alle lokale progressieve samenwerkingspartijen gezet die in naam nog wel herkenbaar zijn als PvdA-verwant. Dus ook de afdelingen die geen H3-formulier hebben ingevuld. Een opvallend verschil is dat de gemeenten waarin naast de aanduiding van de lokale partij ook de naam van de moederpartijen wordt gebruikt, veelal groter zijn.

Barneveld	Pro 98 (Pro B, PvdA, D66)	Gelderland	56.390	5
Beesel	Samen Verder Beesel (PvdA/GL/D66)	Limburg	13.500	2
Halderberge	Progressief Halderberge (PvdA, D66, GL)	Brabant	29.480	3
Meerssen	Kijk!!! (PvdA/D66/GL)	Limburg	19.080	3
Nijkerk	Progressief 21 (D66/GL/PvdA)	Gelderland	40.100	5
Oisterwijk	PrO (GL/PvdA/D66)	Brabant	25.740	4
Pijnacker N	Progressief PNN (PvdA/GL)	Zuid Holland	51.200	5
Utr Heuvelrug	Open GL/PvdA	Utrecht	48.300	5
Woerden	Progressief Woerden (PvdA/GL)	Utrecht	50.610	5

Tabel 3 Lokale progressieve samenwerkingspartijen

3.3 Resultaten bij de verkiezingen

Om iets te kunnen zeggen over de uitslagen in de gemeenten waar een vorm van samenwerking is, vergelijken we de cijfers 2010 – 2018 in relatie tot het aandeel van de progressieve partijen landelijk. In **tabel 4** staat zie je dat de progressieve partijen gezamenlijk aan terrein verloren hebben. Waren ze in 2010 nog goed voor 36,12% van de stemmen, in 2018 was dit 31,57%.

	PvdA	GroenLinks	D66	SP	lijstcombinaties	Totaal	
2010	15,74	6,73	8,18	4,13	1,34 ⁴	36,12	
2018	7,52	8,87	9,18	4,44	1,56 ⁵	31,57	-4,55

Tabel 4 Percentages landelijke partijen en lijstcombinaties bij gemeenteraadsverkiezingen van 2010 en 2018

In de analyse vermelden we overal het percentage stemmers en niet het zetelaantal. Op basis van zetels kunnen er immers geen vergelijkingen worden gedaan, omdat het aantal zetels in de verschillende gemeenten niet gelijk is. Niet alle 107 gemeenten waar een vorm van progressieve samenwerking bestaat zijn in **tabel 5** meegenomen. Niet meegenomen zijn de gemeenten waarin 2010, 2014 of 2018 een herindeling was (8). En niet meegenomen zijn de gemeenten waar de PvdA de drie laatste verkiezingen zelfstandig heeft deelgenomen (26) maar er wel andere vormen van progressieve samenwerking was zoals bijvoorbeeld in Coevorden (Progressief Akkoord Coevorden).

De vraag die we met de electorale analyse willen beantwoorden, is of gemeenten die een vorm van lokale progressieve samenwerking hebben het beter doen dan gemeenten die die samenwerking niet kennen. Heeft links minder verloren dan de landelijke trend als er een lokale progressieve samenwerking is? En is men erin geslaagd om een hoger percentage stemmers te trekken? Om daar een antwoord op te kunnen geven, hebben we in **tabel 5** alle progressieve partijen, (lokaal, lijstcombinaties en landelijke) die in een gemeente meededen bij de verkiezingen van 2010 en 2018, bij elkaar opgeteld.

Zo wordt allereerst inzichtelijk of er tussen 2010 en 2018 sprake is van een progressieve groei. Dat staat aangegeven in de kolom **Winst/verlies lokaal**. In de vierde kolom **Afwijking tov landelijke trend** wordt gekeken in hoeverre de lokale uitslag gelijke tred houdt met de landelijke trend.

	Uitslag 2010	Uitslag 2018	Winst/verlies lokaal	Afwijking tov landelijke – 4,55%
Aalsmeer	19,7	23,6	+ 3,9	8,45
Aalten	26,55	22,57	- 3,98	0,57
Asten	28,38	25,15	- 3,23	1,32
Barneveld	17,82	15,49	- 2,33	2,22
Beek	21,26	20,07	- 1,19	3,36
Beemster	33,83	24,16	- 9,67	- 5,12
Beesel	14,96	13,3	- 1,66	2,89
Bergeijk	14,96	21,41	+ 6,45	11,00
Bernheze	28,63	36,54	+ 7,91	12,46
Bladel	20,58	23,07	+ 2,49	7,04

⁴ Opgeteld: PvdA/GROENLINKS (0,57), PvdA/GROENLINKS/D66 (0,36), GROENLINKS/D66 (0,21), PvdA/D66 (0,1), PvdA/GROENLINKS/D66/SP (0,1).

⁵ Opgeteld: PvdA/GL (0,97), PvdA/GL/D66 (0,33), GL/D66 (0,12), PvdA/D66 (0,07) PvdA/GL/D66/SP (0,07).

Borne	28,11	29,31	+ 1,2	5,75
Boxmeer	32,55	32,08	- 0,47	4,08
Boxtel	29,36	31,91	+ 2,55	7,1
Bunnik	45,88	45,27	- 0,61	3,94
Cranendonck	20,61	25,33	+ 4,72	9,27
Dantumadiel	16,32	17,24	+ 0,92	5,47
De Bilt	44,87	39,55	- 5,32	- 0,77
Doesburg	27,32	32	+ 4,68	9,23
Drechterland	22,85	16,48	- 6,37	- 1,82
Druten	3,29	8,96	+ 5,67	10,22
Eersel	19,69	23,42	+ 3,73	8,28
Ermelo	17,9	17,55	- 0,45	4,10
Geertruidenberg	27,7	20,89	- 6,81	- 2,26
Geldrop Mierlo	28,24	26,17	- 2,07	2,48
Grave	23,6	21,23	- 2,37	2,18
Gulpen Wittem	19,55	30,82	+ 11,27	15,82
Haaren	19,99	32,98	+ 12,99	17,98
Halderberge	12,57	11,61	- 0,96	3,59
Heumen	32,09	33,6	+ 1,51	6,06
Hilvarenbeek	27,94	39,11	+ 11,17	15,72
Koggenland	15,19	17,62	+ 2,43	6,98
Landerd	25,3	20,47	- 4,83	- 0,28
Leudal	11,55	22,78	+ 11,23	15,78
Leusden	37,29	43,83	+ 6,64	11,19
Lisse	26,4	27,53	+ 2,13	6,68
Loon op Zand	21,55	14,3	- 7,25	- 2,70
Losser	21,83	18,98	- 2,85	1,7
Maasdriel	16,57	17,31	+ 0,74	5,29
Maasgouw	13,85	10,58	- 3,27	1,28
Meerssen	10,26	16,52	+ 6,26	10,81
Montfoort	24,05	22,91	- 1,14	3,41
Nederweert	16,56	26,86	+ 10,3	14,84
Nieuwkoop	8,58	33,63	+ 25,05	29,05
Nijkerk	14,93	18,28	+ 3,35	8,90
Noordoostpolder	20,82	27,12	+ 6,3	10,85
Nunspeet	6,86	4,56	- 2,30	2,25
Oegstgeest	30,4	37,51	+ 7,11	11,66
Oirschot	23,86	23,66	- 0,20	4,35
Oisterwijk	24,66	22,99	- 1,67	2,88
Pijnacker Nootdorp	32,99	25,35	- 7,64	- 3,09
Rozendaal	25,77	31,33	+ 5,56	
Son en Breugel	7,4	17,54	+ 10,14	14,69
Stede Broec	14,92	13,03	- 1,89	2,66
Tholen	24,15	15,62	- 8,53	- 3,98
Twenterand	11,26	6,58	- 4,68	- 0,13
Utrechtse Heuvelrug	38,74	34,36	- 4,38	0,17
Valkenburg aan de Geul	16,08	18,15	2,07	6,62
Veere	25,66	27,82	2,16	6,71

Vlieland	20,81	37,12	16,31	20,86
Voorst	24,23	19,22	- 5,01	- 0,46
Vught	39,67	44,51	4,84	9,39
Waddinxveen	25,08	27,23	2,25	6,80
West Maas en Waal	0	17,2	17,2	17,2
Westland	11,29	10,67	- 0,62	3,93
Weststellingwerf	38,17	39,39	1,22	5,77
Wierden	19,67	12,79	- 6,88	- 2,33
Wijdereen	25,62	22,34	- 3,28	1,27
Woerden	27,97	25,98	- 1,99	4,54
Zaltbommel	31,93	24,68	- 7,25	- 2,70
Zeewolde	16,39	21,49	5,1	9,65
Zoeterwoude	39,14	41,22	2,08	6,63

Tabel 5 Winst/verlies 2010-2018 van progressieve partijen en trend t.o.v. landelijk

3.3.1 Winst

In 37 van deze gemeenten is er een procentuele winst voor links in 2018 ten opzichte van 2010. Dit is dus tegen de trend in van de 4,55 % verlies. Uitschieters zijn te vinden in:

- **Aalsmeer (+3,9)**: de verzelfstandiging van de PvdA in 2018 uit PACT heeft in Aalsmeer een positief effect.
- **Gulpen-Witterm (+11,27)**: in deze gemeente deed de lokale progressieve partij Pro Gulpen voor het eerst mee in 2018. GroenLinks en PvdA doen daar niet meer mee (en deden dat in 2010 wel).
- **Haaren (+12,99)**: bij de laatste drie verkiezingen heeft Progressief Haaren gewonnen. Er doen geen andere linkse partijen mee.
- **Leudal (+11,23)**: Progressief Leudal heeft 8,8 % van de stemmen aan de linkerzijde. De PvdA is hierin opgegaan in 2018. De grote winnaar is echter D66 met bijna 14% van de stemmen.
- **Nieuwkoop (+11,23)**: Samen Beter is in 2018 de grote winnaar. Zij doen voor het eerst mee.
- **Son en Breugel (+10,14)**: hier is de winst in 2018 te verklaren door zelfstandige deelname van D66 naast de samenwerking van de PvdA/GroenLinks.
- **Vlieland (+16,31)**: Groenwit verenigt vanaf 2014 alle progressieve stemmers op het eiland en heeft een zelfstandige winst behaald in 2018.

3.3.2 Verlies

In 33 gemeenten werd er verlies geleden. In 11 van deze gemeenten werd er een groter verlies geleden dan het landelijk gemiddelde van -4,55%. Deze gemeenten zijn:

- **Beemster (-9,67)**: in 2010 haalden de PvdA en GroenLinks apart van elkaar nog ruim 33% van de stemmen. In 2014 deed D66 voor het eerst mee en haalde 23,5% van de stemmen, de PvdA en GroenLinks die inmiddels een gezamenlijke lijst vormen slechts 12,9%. In 2018 bleef deze samenwerking redelijk constant en was het verlies voor rekening van D66.
- **De Bilt (-5,32)**: weliswaar verliest de progressieve vleugel, maar is het verlies van de PvdA in De Bilt minder dan het landelijk gemiddelde. Ook hier is de daling vooral ten koste gegaan van D66.

- **Drechterland (-6,37)**: het verlies ten opzichte van 2010 is ontstaan in 2014, daarna constant in 2018.
- **Landerd (-4,83)**: in vergelijking met 2010 is het verlies groter dan het landelijk gemiddelde, maar ten opzichte van 2014 is het een winst van ruim 5%.
- **Loon op Zand (-7,25)**: geen bijzonderheden.
- **Pijnacker Nootdorp (-7,64)**: in 2010 haalden drie progressieve partijen samen nog bijna 33% van de stemmen. Progressief PN heeft in 2018 voor het eerst meegedaan. GroenLinks en de PvdA zijn daar onderdeel van, D66 niet. PPN haalde 13% van de stemmen en D66 12,3%. Dit is vergelijkbaar met de verhouding in 2014. De samenwerking in PPN heeft voor de PvdA en GroenLinks geen verandering met zich meegebracht. De eventuele wist van GroenLinks wordt gecompenseerd door het eventuele verlies van de PvdA.
- **Tholen (-8,53)**: de winst van de lijstcombinatie PvdA/GroenLinks waardoor GroenLinks voor het eerst meedoet in Tholen, weegt niet op tegen het verlies van de SP.
- **Twenterand (-4,68)**: de lijstcombinatie met GroenLinks die voor het eerst meedoet, heeft geen positief effect op progressieve stemmers en pakt niet goed uit voor de PvdA.
- **Voorst (-5,01)**: de lijstcombinatie GroenLinks/PvdA is de laatste drie verkiezingen redelijk constant. Het grote verlies komt voor rekening van D66.
- **Wierden (-6,88)**: Progressief Platform Wierden verliest zonder dat er progressieve concurrenten zijn.
- **Zaltbommel (-7,25)**: in 2018 is er voor het eerst een lijstcombinatie GroenLinks/PvdA. Dit zorgt niet voor grote verschuivingen voor deze twee partijen. Het verlies zit vooral bij D66 en de SP.

Van de gemeenten waar meer werd verloren dan het landelijk gemiddelde was er alleen in Drechterland, Landerd, Loon op Zand, Pijnacker-Nootdorp en Wierden sprake van een lokale progressieve partij. In de rest van de elf gemeenten heeft de PvdA in een lijstcombinatie meegedaan.

Kijk je nu verder naar de nieuwe lokale partijen dan zien we dat van de eerder geïdentificeerde 38 nieuwe lokale partijen slechts vier meer hebben verloren dan het landelijk gemiddelde. De overige 34 partijen hebben dus minder dan 4,55 procent verloren. Je kunt dus beargumenteren dat de progressieve nieuwe lokale partijen positief zijn voor progressief, immers zij lijken het beter te doen.

Daar staat tegenover dat in veel van die gemeenten het aandeel progressieve stemmers beduidend lager ligt dan het landelijk gemiddelde van 31,57% in 2018. Neem je dat als uitgangspunt dan zijn alleen: Haaren, Hilvarenbeek, Nieuwkoop, Oegstgeest, Weststellingwerf en Zoeterwoude succesvol. Heumen, Leusden, Utrechtse Heuvelrug en Vught kennen ook een groter aandeel progressieve stemmers, maar daar is sprake van een lijstcombinatie.

3.4 Lokale partijen nader bekeken

Veel van de progressieve lokale partijen zijn voortgekomen uit een of meer landelijke partijen. Sommige kennen al een langere traditie, anderen hebben voor de eerste keer in deze vorm deelgenomen aan de verkiezingen. Op [Wikipedia](#) is een redelijk compleet overzicht te vinden van lokale progressieve samenwerkingsverbanden en hun oorspronkelijke partners in (inmiddels opgeheven) gemeenten.

Voor ons is het interessant om te kijken naar de herkenbaarheid van de PvdA in deze verbanden. Met andere woorden: is voor een (nieuwe) kiezer een relatie met de PvdA helder? Daarbij gaan we ervanuit dat dit redelijk eenvoudig te ontdekken moet zijn, bijvoorbeeld via de website of in de personen die actief zijn voor deze partij. Moet je vaker dan drie keer doorklikken op een site dan kwalificeren we dat in het kader van dit onderzoek als niet herkenbaar.

In **tabel 6** is aangegeven in hoeverre er nog een link te ontdekken is met de PvdA. Hiervoor hebben we gekeken naar drie zaken: (1) vermelding van de oorsprong, (2) verwijzing naar de landelijke PvdA, (3) vermelding van PvdA-lidmaatschap van de raadsleden en/of wethouder. In de laatste kolom wordt vermeld of er wordt deelgenomen aan het college. Dat wordt in de volgende paragraaf verder toegelicht. In deze tabel zijn alleen de gemeenten opgenomen waar in 2018 verkiezingen zijn geweest.

gemeente	Naam partij	Op site oorsprong herkenbaar	Op site verwijzing naar PvdA	Personen	College deel-Name
Aalten	Progressieve partij Aalten	Ja	Nee	Nee	Ja
Barneveld	Pro98	Ja	Ja	Nee	Ja
Beek	Progressief Beek	Ja	Nee	Nee	Nee
Beesel	Samen Verder Beesel	Ja	Ja	Ja	Nee
Bergen Li	PKB	Ja	Ja	Ja	Ja
Bernheze	Progressief Bernheze	Ja	Ja	Nee	Nee
Bladel	Pro5	Nee	Ja	Nee	Nee
Boxmeer	Progressieve Combinatie	Ja	Ja	Ja	Nee
Bunnik	Perspectief 21	Ja	Ja	Nee	Ja
Cranendonck	Pro 6	Ja	Nee	Nee	Ja
Dantumadiel	Sociaal Links	Ja	Ja	Ja	Ja
Drechterland	Progressief Drechterland	Ja	Nee	Ja	Ja
Druuten	Sociaal Maas en Waal	Ja	Nee	Nee	Nee
Ermelo	Progressief Ermelo	Ja	Ja	Ja ⁶	Ja
Geertruidenberg	Morgen!!!	Ja	Nee	Nee	Ja
Grave	Verenigd Progressief Grave	Nee	Nee	Nee	Nee
Gulpen Wittem	Progressief Gulpen W	Nee	Nee	Nee	Ja
Haaren	Progressief Haaren	Nee	Nee	Nee ⁷	Ja
Halderberge	Progressief Halderberge	Ja	Ja	Nee	Nee
Hilvarenbeek	Hoi Werkt	Nee	Nee	Nee	Ja
Kaag en Braasem	Pro K en B	Nee	Nee	Nee ⁸	Ja
Landerd	Progressief Landerd	Nee	Nee	Nee	Ja
Leudal	Progressief Leudal	Nee	Nee	Nee ⁹	Nee
Loon op Zand	Pro 3	Ja	Nee	Nee	Nee
Maasgouw	Nieuw Links Maasgouw	Nee	Nee	Nee	Nee

⁶ Progressief Ermelo heeft een herkenbare wethouder, die tot voor kort lid was van de PvdA maar inmiddels is uitgeschreven vanwege contributie-achterstanden.

⁷ Progressief Haaren heeft een wethouder, die actief is binnen de PvdA maar op de site niet herkenbaar als PvdA-er.

⁸ Pro K en B noemt zich niet links en niet rechts. Opggericht o.l.v. de toenmalige PvdA-wethouder die later zijn lidmaatschap beëindigde vanwege de contributie-regeling.

⁹ In Leudal is de PvdA opgegaan in Progressief Leudal, een van de twee raadsleden is lid van de PvdA maar niet herkenbaar en ook geen CLB-lid. In het college zit een oud PvdA-wethouder maar voor een andere lokale partij die geen banden heeft met de PvdA. Hij is wel CLB-lid.

Meerssen	Kijk!!!	Ja	Nee	Nee	Ja
Montfoort	Progressief Akkoord	Ja	Nee	Ja ¹⁰	Ja
Nederweert	Nederweert Anders	Nee	Nee	Nee	Ja
Nieuwkoop	Samen Beter Nieuwkoop	Nee	Nee	Nee	Ja
Nijkerk	Progressief 21	Ja	Ja	Ja ¹¹	Ja
Oegstgeest	Progressief Oegstgeest	Ja	Ja	Nee	Ja
Oirschot	Sociaal Progressief Oirschot	Nee	Nee	Nee	Nee
Oisterwijk	PrO	Ja	Nee	Nee	Ja
Pijnacker N	Progressief Pijnacker N	Ja	Ja	Ja	Nee
Rozendaal	PAK	Nee	Nee	Nee	Ja
Scherpenzeel	Pro Scherpenzeel	Ja	Ja	Nee	Ja
Utrechtse H	Open	Ja	Ja	Ja	Ja
Valkenburg ad G	PGP	Ja	Nee	Ja	Ja
Vlieland	Groenwit	Nee	Nee	Nee	Ja
West Maas en W	Sociaal Maas en Waal	Ja	Nee	Nee	Nee
Weststellingwerf	Sociaal Duurzaam WSW	Nee	Nee	Ja	Nee
Wierden	Platform Progressief Wierden	Nee	Nee	Ja	Nee
Woerden	Progressief Woerden	Ja	Nee	Nee	Nee
Zoeterwoude	Progressief Zoeterwoude	Nee	Nee	Nee	Ja

Tabel 6 Herkenbaarheid van PvdA in lokale progressieve partijen

Samengevat: van 27 van de 44 lokale partijen is de oorsprong gemakkelijk te achterhalen. 17 partijen maken hier geen melding over of hebben de informatie verstopt. Slechts 15 partijen linken nog op een duidelijke wijze naar de PvdA. De overige 29 doen dat dus niet en in een enkel geval, zoals in Kaag, wordt er zelfs duidelijk afstand genomen van de PvdA. Die laatste categorie heeft zich tot een duidelijk lokale partij ontwikkeld waarbij de binding met de moederpartijen niet alleen niet meer zichtbaar, maar ook niet meer gewenst lijkt te zijn.

Of de raadsleden en wethouders duidelijk herkenbaar zijn als PvdA'ers is lastiger te beoordelen. In een aantal gevallen is de wethouder eerder wethouder geweest voor de PvdA en daarmee herkenbaar. Dat blijft ook zo als inmiddels het lidmaatschap is beëindigd. De ervaring leert namelijk dat dit niet breed wordt uitgemeten. Ook lijsttrekkers die lid zijn van de PvdA hebben we onder deze noemer geschaard. Bij 13 lokale partijen zijn zichtbare PvdA'ers actief. In de overige 31 gemeenten hebben we dat niet kunnen ontdekken. Let wel, dat betekent niet dat ze geen lid zijn van de PvdA. We hebben niet alle politici op hun PvdA-lidmaatschap gecontroleerd.

3.4.1 Collegedeelname

Een ander argument dat vaak wordt aangehaald om een lokale partij te starten, is dat het de kans op collegedeelname zou vergroten. De vraag is of dit ook daadwerkelijk het geval is. Leveren de lokale progressieve partijen vaker een wethouder? Een eerste blik op de resultaten van 2018 leert dat de partijen in 27 van de 44 gemeenten deelnemen. Ruim 60% dus. Dat is veel hoger dan het PvdA-gemiddelde. Maar aangezien de 44 gemeenten over het algemeen veel kleiner zijn dan gemiddeld, er minder partijen aan de verkiezingen meedoen en daardoor de kans op collegedeelname veelal groter wordt, is het de vraag hoeveel dit zegt.

¹⁰ Montfoort heeft een PvdA-wethouder uit een naburige gemeente gehaald.

¹¹ Wethouder was PvdA-lid, maar heeft vanwege de contributieregeling haar lidmaatschap opgezegd. Profileert zich nog wel als PvdA-sympathisant.

3.5 Deelconclusie

Tot zover de cijfers. We mogen voorzichtig concluderen dat het oprichten van een lokale progressieve partij in kleine gemeenten met weinig partijen succes kan hebben. Verder zien we dat deze partijen zich vooral in Noord-Brabant en Limburg bevinden. Dat is vanuit historisch perspectief te verklaren: het zijn de gebieden waar de PvdA ook vroeger al een minder sterke electorale positie had. Voor de PvdA is verder relevant dat de zichtbaarheid minder wordt naarmate een lokale progressieve partij langer bestaat. Voor de buitenwacht is vaak niet meer duidelijk dat een partij ontstaan is uit en banden heeft met de PvdA.

4. Het kwalitatieve onderzoek

Naast de cijfers is het belangrijk om te weten wat vertegenwoordigers van de PvdA in de betreffende gemeenten er zelf van vinden. Waarom is er gekozen voor een lokale partij? Hiervoor hebben we een aantal mensen geïnterviewd. Gevraagd is naar het motief, de band met de PvdA (landelijk en regionaal), het landelijk partijlidmaatschap van raadsleden en wethouders, de verhouding met andere moederpartijen en tot slot de invulling van progressieve politiek. In **tabel 7** staat een overzicht van de benaderde (en gesproken) partijen.

Gemeente en partij	Wel/geen afdeling	Aantal zetels 2010	Aantal zetels 2014	Aantal zetels 2018	College deelname 2010	College deelname 2014	College deelname 2018
Loon op Zand - Pro3	Ja Geen afdelingswebsite	4	3	3	Ja	Nee	Nee
Bernheze – Progressief Bernheze	Ja met afdelingsbestuur. Geen afdelingswebsite	3	2	2	Ja	Nee	Nee
Hilvarenbeek – Hoi Werkt	Ja met afdelingsbestuur. Geen afdelingswebsite	PvdA 2 HOI 3	6	7	PvdA: Nee HOI: Ja	Ja ¹²	Ja
Barneveld – Pro 98	Ja met afdelingsbestuur. Geen afdelingswebsite	6	6	5	Nee	Nee	Ja
Boxmeer – Progressieve Combinatie Boxmeer	Afdeling valt onder Land van Cuijk, site ook. Hieruit wordt niet verwezen	2	3	2	Nee	Nee	Nee

¹² De gemeente Hilvarenbeek werft wethouders sinds via een openbare sollicitatieronde. Kandidaten van binnen en buiten de gemeente kunnen solliciteren, ongeacht hun politieke kleur.

	naar PKB						
Dantumadiel – Sociaal Links	Ja met afdelingsbestuur Website niet meer onderhouden na 2016	PvdA 3	PvdA 2	Sociaal Links 3	Ja	Nee	Ja
Druten – Sociaal Maas en Waal	Ja met afdelingsbestuur Geen afdelingswebsite	N.v.t. ¹³	N.v.t.	2	N.v.t.	N.v.t.	Nee
Geertruidenberg – Morgen!	Onvolledig afdelingsbestuur. Afdelingssite is niet bijgehouden	PvdA 2 GROENLINKS 2	PvdA 1 GROENLINKS 2	3	Nee	PvdA: Nee GROENLINKS: Ja	Ja
Montfoort – Progressief Akkoord Montfoort	Onderdeel van de afdeling Lopik, Montfoort, Oudewater met bestuur en website	3	2	3	Nee	Ja	Ja
Nijkerk - Pro 21 D66-GROENLINKS-PvdA	Onvolledig afdelingsbestuur. Geen afdelingswebsite	4	5	5	Nee	Ja	Ja
Oisterwijk - Pro	Onderdeel afdeling Haaren met bestuur. Geen afdelingswebsite	5	4	5	Ja	Nee	Ja
Pijnacker Nootdorp – Progressief PN	Ja met afdelingsbestuur. Website is sinds maart '18 niet meer onderhouden	PvdA 3 GROENLINKS 3	PvdA 2 GROENLINKS 2	PPN 4	Ja PvdA en GROENLINKS	Nee	Nee ¹⁴

Tabel 7 Gegevens van de lokale partijen (overige bijzonderheden, zoals ontstaansgeschiedenis worden in bijlage 1 vermeld)

4.1 Motieven

De meeste geïnterviewden geven aan te hebben gekozen voor een nieuwe lokale partij, vanwege de politieke verhoudingen in de eigen gemeente. Een groter machtsblok vormen in een vooral rechtse gemeente, collegedeelname bestendigen in plaats van inwisselbaar te zijn voor een andere progressieve partij en meer zetels winnen, zijn veel genoemde argumenten.

¹³ In Druten deed bij de verkiezingen van 2010 en 2014 geen enkele linkse partij mee.

¹⁴ In Pijnacker-Nootdorp is wel een raadsbreed akkoord afgesloten.

4.1.1 Collegedeelname door groter machtsblok

‘Al jaren werd Loon op Zand bestuurd door een lokale partij. Daar moest verandering in komen.’ (...) ‘Om ons te handhaven in deze gemeente moeten we ons als progressieve partij profileren. Ook gezien de landelijke trend. Dat betekent meer duidelijkheid voor de mensen hier, en minder verspilling van energie over zaken waar we het eigenlijk ook wel over eens waren. Dus lokaal hebben wij PvdA en GroenLinks bij elkaar gebracht en dat ging eigenlijk heel goed. En zo zijn we gekomen tot Pro3.’ (...) ‘Bij de eerste verkiezingen weliswaar één zetel minder gehaald (4 i.p.v. 5, red.), maar we kwamen wel in het college.’ (...) ‘Wij profileren ons als lokale progressieve partij. Maar we hebben banden met landelijke partijen, dat is het grote verschil met andere lokale partijen. Zowel in Den Haag als in de provincie, dus daar profiteren we van.’

- ‘Oisterwijk is een beetje een villadorpje. VVD, CDA en een tamelijk rechtse lokale groepering waren eigenlijk altijd het grootste. PvdA, D66 en GroenLinks hadden meestal met zijn drieën vijf zetels. Dat betekent dat hooguit één van die partijen wisselgeld is bij de coalitievorming. Je komt niet aan de bak.’ (...) ‘Doordat één van de partijen iedere keer in het college zat, strandden eerdere pogingen. Bij de verkiezingen zetten de oppositiepartijen zich namelijk af tegen wat er in de vorige periode gebeurd is. Maar dat was nu niet het geval. Dus dat was aanleiding om nog eens een extra poging te doen.’
- ‘D66 was klein, de Partij van de Arbeid was klein. Kunnen we niet de zaken bundelen, zodat we een steviger progressief geluid in Nijkerk kunnen krijgen?’ (...) ‘Men heeft elkaar gevonden in die gezamenlijke lijst van Pro21. Dan krijg je natuurlijk op welke plaats staat wie van welke partij op de lijst, maar daar is men ook uitgekomen.’ (...) ‘Met succes, we zitten ook nu weer in het college.’ (...) ‘We draaien al jaren mee als partij in Nijkerk en zijn wel een factor in de lokale politiek.’
- ‘Destijds (in 1998, red.) had je de PvdA met 1 zetel, D66 met af en toe een zetel en een lokale progressieve partij die in hetzelfde schuitje zaten. Daar gingen wij mee samenwerken. Toen bleek dat we samen meer stemmen kregen. D66 heeft zich daar toen bij aangesloten. Zo hebben we een progressief front gevormd.’ (...) ‘De eerste keer hadden we gelijk zeven zetels. Dat is wel naar vijf gegaan. Wel iedere keer de grootste of de op een na grootste partij van Barneveld.’ (...) ‘Dat komt ook doordat Barneveld een bijzonder dorp is. PvdA wordt nog steeds door heel veel mensen gezien als een rood gevaar, terwijl men bij D66 nog steeds de associatie met de duivel heeft. Euthanasie en dat soort dingen. Dus dat zijn niet echt partijen, waar mensen in Barneveld snel op stemmen. Op de een of andere manier valt dat er met Pro '98 een beetje vanaf en kijken ze echt wat we willen doen met Barneveld.’
- ‘Montfoort is natuurlijk een kleine gemeente. En op die manier kon je een sterk blok vormen ten opzichte van eerst de confessionelen en later de lokale partijen. Als Progressief Akkoord zijn we als een-na-grootste partij geëindigd.’

4.1.2 Afbrokkelende electorale positie van PvdA (en progressieve partijen)

- ‘Het is een kleine gemeente, dus we kenden de bestuurders van GroenLinks en SP wel. Het is in principe vrij organisch gegaan. We hebben een paar keer koffie gedronken en zo heeft het vorm gekregen.’ (...) ‘We zaten met het probleem dat we te weinig bestuurders hadden, dus in het laatste jaar was ik voorzitter, secretaris en raadslid. Zonder een normaal bestuur functioneert het ook gewoon niet meer.’ (...) ‘Lokaal liggen SP en GroenLinks niet ver van

elkaar.' (...) 'We zitten nu met 3 zetels in de raad. Met de PvdA in de vorige periode hadden we nog maar 2 zetels en in onze buurgemeente had de PvdA nog maar 1 van de 21 zetels. Dat was voor ons dus ook een reden. Want als je met het landelijk sentiment nu naar 1 zetel zou gaan, doe je niet meer mee. Ook niet in het bestuur.'

- 'Wij zijn gaan samenwerken omdat we altijd een beetje in dezelfde hoek zaten. Altijd al een beetje hetzelfde stemmen, veel moties samen indienen, dus er was al een soort natuurlijke samenwerking. Na de verkiezingen van 2014 hadden we ieder nog maar twee zetels. En toen hadden we wel zoiets van: we gaan als twee kleine partijtjes hier niet zo heel veel voor elkaar krijgen. Het was echt een soort krachtenbundeling.' (...) 'In één kern (van de drie, red.) zijn we de grootste geworden. In de hele gemeente de vierde. Groter dan D66, dus dat was een opsteker. We zijn een hele rechtse gemeente.'
- 'De PvdA is in Boxmeer op een gegeven moment nagenoeg weggevaagd door de SP. Toen hebben de leden van de PvdA besloten om met een breed links alternatief te komen. En daar hebben mensen van GroenLinks en D66 zich bij aangesloten.' (...) 'Dat was rond de eeuwwisseling ergens.' (...) 'We hebben constant 2 à 3 zetels gehaald.'

4.1.3 Niet genoeg kandidaten meer

- 'Na 2014 zeiden een aantal actieve kaderleden en raadsleden vanwege hun leeftijd te willen stoppen. Ik ben daarna als voorzitter actief geweest om nieuwe mensen voor de PvdA te werven, maar dat is niet gelukt. Veel mensen gebeld, elke vergadering afsluiten met de vraag of we nog mensen kennen. Dat heeft niet zoveel opgeleverd. En ook regionaal kwam het niet van de grond. We hadden gewoon geen mensen voor de lijst in 2014. Daarom zijn we gaan praten met de lokale progressieve partijen. Eentje daarvan is afgehaakt en met HOI zijn we gefuseerd. Wij hadden 2 zetels, zij 3. Vandaar dat de naam HOI overeind is gebleven. Wel is aan HOI 'Werkt' (vanwege de PvdA, red.) toegevoegd.' (...) 'Het was wel duidelijk de bedoeling dat het een fusie zou zijn. We zijn niet in HOI opgegaan.'
- 'Zoals elke politieke partij is de ledenaanwas pover. Bij de laatste verkiezingen hadden we nog maar 1 zetel en die werd door mij bemand. In andere omliggende gemeenten is de PvdA zelfs verdwenen. En nu waren er weer problemen: te weinig mensen voor op de lijst.'

4.1.4 Een lokale partij past meer bij deze tijd

- 'Het idee was om de politieke desinteresse te doorbreken door mensen ook mee te laten denken. Dat gebeurde eigenlijk niet in de oude vorm, maar doordat je ook echt lokaal profileert, krijg je ook steeds meer mensen die geen lid zijn van een landelijke partij, maar zich wel aansluiten bij Pro3. En dat is ook gebeurd.' (...) 'We hebben een fractie van 3 mensen en zitten inclusief fractieondersteuning met 7 man aan tafel. Daar zit altijd een PvdA-lid bij.'
- 'Het is niet meer zo makkelijk om mensen actief te laten zijn als in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw. We zijn erin geslaagd om met een nieuwe groepering wel enthousiasme los te maken.'
- 'We afficheren ons echt als lokale partij. De landelijke namen staan er wel bij en in het logo. Bij lokale campagnes hebben we alleen Pro '98 sjaltjes.' (...) 'Het is per gemeente wel een afweging.'

- 'Je vroeg ook waarom we een nieuwe politieke partij hebben opgericht. En dat is misschien wel een beetje opportunistisch gedacht. Progressief PN klinkt toch gewoon als een lokale partij. We zijn een lokale partij met banden met de PvdA en GroenLinks. We hadden het idee dat we daarmee het krachtigste naar buiten kwamen.' (...) 'Grote onzin dat een landelijke partij minder lokaal geworteld zou zijn dan een lokale partij.'
- 'We hebben nadrukkelijk gezegd dat we een links alternatief zijn op lokaal niveau. Er waren ook mensen die zeiden: "Je moet naar de landelijke programma's gaan kijken." Maar dat leidt alleen maar tot loze discussies.'
- 'We hebben er bewust voor gekozen om als een nieuwe progressieve positieve partij verder te gaan. Dan kan iedereen lid worden, ook mensen die niet per se iets hebben de PvdA of GroenLinks. Zodat we echt wat groter konden worden. Tot onze grote vreugde hebben we drie zetels gehaald, dus het is goed uitpakkt.' (...) 'We zijn nu MORGEN! met statuten en alles.'

4.2 Band met de PvdA op landelijk en regionaal niveau

Een belangrijk argument van de nieuwe lokale partijen is het vergroten van de vijver voor actieve leden. Mensen hoeven geen lid meer te zijn van een landelijke partij, zolang ze het progressieve gedachtegoed maar onderschrijven. Wat betekent dit voor de band met de PvdA?

4.2.1 Actieve PvdA-afdeling

- 'Wij hebben juist best wel veel actieve leden.' (...) 'We hebben natuurlijk gewoon onze oude afdeling in ere gehouden. Een minimaal bestuur, maar wij blijven wel voldoen aan de verplichtingen die we als afdeling hebben. Bij andere verkiezingen loop ik gewoon in mijn PvdA-vest op straat.'
- 'Er gaat nog steeds een afvaardiging uit Geertruidenberg naar het congres.'
- 'De PvdA hier is een redelijk goede club. Redelijk hecht, weliswaar qua gemiddelde leeftijd niet meteen wat je zou willen.'

4.2.2 Afdeling op sterven na dood

- 'Campagne voeren komt er haast niet meer van. Ik zit nog steeds als interim in het bestuur van de PvdA. Puur omdat er geen vervanging is. Ik ben bang dat ik straks ook nog interim penningmeester word.'
- 'We stelden ons ook open en dat is achteraf gezien wel een beetje een fout geweest voor niet partijgebonden progressieven. Het was geen voorwaarde om lid te worden van PvdA, GroenLinks of D66. En sinds het bestaan is die groep langzamerhand groter geworden. Dat betekent dat de zichtbaarheid van de landelijke partijen wel minder is geworden. In het begin was die afkomst heel duidelijk. Dat is toch wel jammer. Ik had de stille hoop dat de afdeling nog actief zou blijven. Maar we zijn er niet in geslaagd om als PvdA, maar voor de andere partijen geldt dat ook, om meer als een papieren bestaan te hebben. Posters plakken doen we wel, maar verder niet.' (...) 'Band met landelijk is in ieder geval minder. Landbouw gaat in sterke mate de provincie over en als je dan een gedeputeerde hebt, dan is het makkelijker actie voeren tegen de megastal. Nu komen die contacten af en toe wel tot stand, maar het is op grotere afstand.' (...) 'Het klopt dat er bij de huidige raadsleden geen PvdA'ers

zitten. Dat komt door het vergrijsde ledenbestand. We hebben nog jonge mensen proberen te binden, maar na een periode gaan ze studeren in Utrecht en is het over.' (...) 'De meeste raadsleden zijn van Progressief. Ik denk dat er een van D66 is en een van GroenLinks.' (...) 'Er was geen verhouding opgesteld over hoeveel mensen er van een bepaalde landelijke partij lid moesten zijn.' (...) 'We hebben nu een paar jonge meiden met goede ideeën, maar die zien niet de noodzaak om lid te worden van een landelijke politieke partij.' (...) 'Om een afdeling levend te houden, ben je afhankelijk van actieve personen. Zijn die er niet, dan is het vrij snel afgelopen.'

- 'We hebben op dit moment 42 leden. Het grootste gedeelte is allemaal 65-plus. Ik ben zelf al 70. Ben al jaren secretaris van de club. Omdat er geen opvolger is, houd ik het maar vast.' (...) 'Als er provinciale of landelijke verkiezingen zijn, proberen we als PvdA nog wel wat te doen. Door te flyeren en zichtbaar te zijn. Zodat de mensen in Nijkerk weten: de PvdA leeft hier ook nog. Maar dat is het eigenlijk wel.'
- 'We hebben ongeveer 40 leden in Barneveld, waarvan een heel groot gedeelte boven de zeventig. Dat zijn mensen die willen niks meer. Die zijn niet meer actief te krijgen.' (...) 'Er zijn drie actieve PvdA-leden, waaronder ik, en dan gaan we met zijn 3en flyeren en posters ophangen.'
- 'Het is een kleine gemeente, dus weinig kader.' (...) 'Het is heel moeilijk om een lijst te vullen. En dan komen toch wel altijd PvdA'ers bovendrijven.' (...) 'Je moet ook activiteiten organiseren in je gemeente en dan zou de basis wel heel smal zijn als je alleen met PvdA'ers moet werken.'
- 'We zaten met het probleem dat we te weinig bestuurders hadden, dus in het laatste jaar was ik voorzitter, secretaris en raadslid. Zonder een normaal bestuur functioneert het ook gewoon niet meer.' (...) 'Ik denk wel dat mensen die dat vroeger ook al deden, campagne gaan voeren voor de Statenverkiezingen. Ikzelf ook wanneer ik tijd kan vinden.'

4.2.3 Band met regionale en landelijke PvdA is goed

- 'Waar ik profijt van heb, is het CLB. Met name ook voor samenkomsten die informatief zijn.' (...) 'GroenLinks biedt weer meer informatie over duurzaamheid. Dus dat vult elkaar aan.'
- 'Eens in de zoveel tijd hebben wij hier in de regio Nijmegen een beraad met andere raadsleden en bestuurders van de PvdA. Om met elkaar regionale zaken te bespreken en dat is wel weer heel erg ondersteunend aan ons werk. Er zijn natuurlijk heel veel gemeenschappelijke regelingen in de regio. Je hoeft dan zelf niet het wiel alleen uit te vinden. Je kan met elkaar proberen één lijn te trekken. In die zin is het heel behulpzaam.'
- 'We willen die band wel warmhouden ja. We zijn nu bezig met een regiodeal, die van Binnenlandse Zaken vandaan moet komen en dan trekken we wel op met de PvdA in de provincie. Onze voorzitter zit ook in het provinciale bestuur van de PvdA, dus daar ligt ook nog wel een link.'
- 'Ik heb wel het gevoel dat ik onderdeel ben van een hele grote PvdA-familie. Mijn fractiegenoten denken er ook zo over.' (...) 'Met de Eneco-aandelen hebben we zeker gebruik gemaakt van onze PvdA-contacten. Dat zijn wel van die onderwerpen dat het fijn is dat je even naar Voorburg kan bellen. Met Lansingerland en Zoetermeer is wel contact.'
- 'Ik vind die band heel belangrijk. We zijn natuurlijk allemaal PvdA-lid. Voor het PvdA-gedeelte krijgen we nog een vergoeding. En ik draag nog af aan de PvdA. Ik ben wel wat meer kwijt

aan contributie (dubbel, red.), maar dat is voor het goede doel.' (...) 'Die lijstjes blijven gewoon. Ik ken de mensen in de provincie.' (...) 'Ik ga ervan uit dat als ik aanklop bij Den Haag dat ik dan gewoon geholpen word.'

- 'Voor mij persoonlijk heeft het PvdA-lidmaatschap wel meerwaarde. Voor Pro '98 niet per se.' (...) 'Aan de andere kant: je krijgt wel geld voor de afdeling. En er worden interessante seminars gegeven en cursussen aangeboden. Dat is wel interessant voor raadsleden.' (...) 'En met andere PvdA'ers in de regio onderhouden we wel contact. Omdat je dezelfde bloedgroep hebt.' (...) 'Ik vind het nog steeds een voordeel dat je wel met een Kamerlid kan bellen. Wat ik wel merk is dat de bereidheid om te komen voor Kamerleden minder groot is, omdat wij een samenwerkingspartij zijn.' (...) 'Omdat je ook minder zichtbaar bent, worden mensen minder snel lid van een landelijke partij.'
- 'Binding is niet losgelaten. Ik heb een tijdje geleden met de Provinciale Staten van de PvdA contact gehad over de landbouw.' (...) 'Als daar reden toe is, doe ik dat. En dat gaat ook prima.'

4.2.4 Band is weg en komt ook niet meer terug

- 'Denk het haast niet dat die terugkomt.'
- 'De eerste kandidatenlijst was ook om en om. Eentje van HOI, eentje van de PvdA.' (...) 'We hebben nog 40 PvdA-leden in Hilvarenbeek en een redelijk groot aantal daarvan zijn ook lid van HOI Werkt (maar niet van de raad, red.)' (...) 'We hebben niet direct contact met de PvdA op regionaal en landelijk niveau. Er is duidelijk een dunnere link met mensen die op provinciaal niveau iets kunnen betekenen.'
- 'Ik denk dat er te weinig contact is met andere PvdA-afdelingen in de regio. Ik ben helemaal nieuw, dus voor mij komt er een heleboel op me af. Voor mij zou het wel belangrijk zijn om wat meer te kijken wat er landelijk gebeurt. We hebben Jopie Nooren in de Eerste Kamer en Marieke Lejeune die nu in de provincie actief is. Maar afdeling Lopik is ter ziele.'
- 'Wethouder Nadya Akkouch was PvdA-lid, maar heeft haar lidmaatschap opgezegd vanwege de lijsttrekkersverkiezing tussen Diederik Samsom en Lodewijk Asscher¹⁵. En ze wilde zich toch meer profileren als iemand van Pro21 dan van de PvdA. Helaas.'

4.3 Landelijk lidmaatschap & samenwerking met leden van de andere moederpartijen

Bij de vorming van een nieuwe lokale partij (maar ook bij lijstcombinaties) is het belangrijk om goede afspraken te maken over de onderlinge posities. Stel je de lijst om en om vast? Kunnen wethouder en fractievoorzitter van dezelfde bloedgroep zijn?

4.3.1 PvdA'ers in de raad en formele afspraken

- Progressief Akkoord bestaat uit drie stukken. Dat is naast de PvdA en GroenLinks een lokaal links deel. We hebben een aantal afspraken over de verdeling. Bij de zetelverdeling proberen we het abc-principe te hanteren. Een iemand van GroenLinks, van de PvdA en van Lokaal. Maar de volgorde staat niet vast. Doordat we de laatste keer niemand van GroenLinks hadden die hoog op de lijst hadden, is er toen voor gekozen om een extra onafhankelijke met een groen profiel hoog te zetten.' (...)

¹⁵ Zie ook noot 10

- 'Misschien dat de GroenLinks'ers en Onafhankelijken vinden dat ze nu iets meer positie zouden moeten hebben, omdat de PvdA landelijk kleiner is geworden.'
- 'We hadden hier in 2014 al een hele goede wethouder van GroenLinks. En ik kon het ook al heel goed met hem vinden. Die jongen is dertig en durft zijn nek uit te steken. Hij is wel de meest talentvolle wethouder hier in de gemeente. Dus we konden er best wel meelevend dat hij de wethouder blijft. Maar dan moest ik wel als nummer 2 en beoogd fractievoorzitter de raad in. Dat is ook uitgevoerd.'

4.3.2 PvdA'ers in de raad, maar geen formele afspraken

- 'Er zijn hele strakke afspraken gemaakt in 1998 met de andere partijen, maar dat is op een gegeven moment losgelaten. Gewoon omdat iedereen zich onderdeel voelt van dezelfde partij. Je kan niet raden wie welke bloedgroep heeft. Dat we het hebben losgelaten, wordt een beetje gevaarlijk, omdat er nog maar zo weinig actieve PvdA-leden zijn. Als ik ermee stop, weet ik niet zo goed wie mij moet vervangen. Als dat niet lukt, moet je je afvragen wat je nog in zo'n samenwerkingsverband doet. Dus ik hoop wel dat er iemand komt de komende vier jaar.'
- 'De verkiezingsuitslag is maar een onderdeelje van het proces. Het gaat er natuurlijk ook om of al die mensen een beetje met elkaar overweg kunnen en elkaar ook wat gunnen. Dat gaat heel goed. Het is best wel moeilijk als je een lijst moet samenstellen met daarop die mensen uit die twee partijen. Dat de ene partij gewoon veel meer kandidaten heeft dan die andere partij. Maar je wil wel dat het een beetje eerlijk verdeeld is. Nu hebben we drie PvdA'ers en een GroenLinks'er.' (...) 'We hebben een kandidaatsstellingscommissie gehad met twee GroenLinks'ers en een PvdA'er. Die hebben alle kandidaten beoordeeld ongeacht hun oorspronkelijke partij. We hebben ons wel gerealiseerd dat je moet accepteren als er op een gegeven moment vier GroenLinks'ers in de raad zitten. Je zit daar namens Progressief Pijnacker.'
- 'Het is niet zo dat op nummer 1 een PvdA'er, op 2 een GroenLinks'er en op 3 een D66'er staat. Daar wordt helemaal niet naar gekeken. Is nooit zo geweest. De lijsttrekker was wel bijna altijd iemand van de PvdA. Meer toeval dan bewust.'

4.3.3 Geen PvdA'ers meer namens de lokale progressieve partij in de raad

- 'We hebben moeite om mensen die lid zijn van onze partij en ook in Pro21-verband willen optreden. Dat is jammer, want van de huidige vijf is er één van GroenLinks, twee van Pro21 en de andere twee zijn van D66.' (...) 'Er zijn nooit formele afspraken geweest. In mijn tijd zat ik met Nadia, dus twee van de PvdA. En nog eentje van GroenLinks.'
- 'Er zitten inderdaad geen PvdA'ers meer in de raad. De nummer één in de raad die was niet partijgebonden, maar haar moeder heeft volgens mij zestien jaar in de raad gezeten voor de PvdA. Dus het is wel echt in die richting. De nummer twee is GroenLinks en nummer drie is SP. Eerst was de volgorde anders en stond er op drie ook een PvdA'er, maar doordat de nummer twee al zoveel geassocieerd werd met de PvdA vonden de SP en GroenLinks dat niet goed. Dus wanneer we één zetel meer hadden gehad, zou er een PvdA-lid in zijn gekomen.' (...) 'Ik denk wel dat dit iets is voor de langere termijn.' (...) 'Men is alleen lid namens de lokale partij.'

4.3.4 Verhouding met leden andere moederpartijen

- 'Toen hebben we verkennende gesprekken gehouden met D66 en GroenLinks gehad. We waren niet meteen dol op D66, vonden ze wel erg van het midden. Ons geluid is links. Je hebt hier ook de SP. Die slaan af en toe door en maken het niet meer regeerbaar. Maar wij willen wel door en resultaten boeken. Gelukkig vond D66 het niet lekker lopen en toen zijn de gesprekken vrij vlot gegaan.'
- 'D66 heeft de vorige periode onderzocht of ze de samenwerking konden opbreken en zelfstandig moesten doorgaan. Maar dat hebben ze niet gedaan. Ze hadden niet genoeg mensen die daarvoor wilden gaan.'
- 'Het is nu D66 dat de klok slaat binnen Pro21.'
- 'Ik was als wethouderskandidaat wel bang dat ik me niet in de SP kon vinden qua armoedebeleid. Ik was bang dat dat te extreem ging worden. Nu blijkt dat ze toch wel heel erg dichtbij ons liggen.'
- 'We hebben jong raadslid waarvan ik hoop dat hij het stokje over kan nemen. Hij is van GroenLinks, maar hij is goed en heeft progressieve ideeën.' (...) 'Mijn mening is, probeer nou eens in godsnaam een serieuze samenwerking tot stand te brengen. Dan heb ik het nog niet eens over een progressieve partij, maar ga alsjeblieft samenwerken. Want anders ga je eraan kapot.'

4.4 Progressieve lokale politiek

Van lokale partijen wordt vaak gezegd dat ze niet ideologisch zijn. Of dat links en rechts op lokaal niveau niet bestaan. Nu is dat laatste natuurlijk niet waar, maar de vraag is wel: zijn deze lokale partijen nog wel progressief te noemen?

4.4.1 Links en progressief

- 'We proberen ons hier heel sterk op het sociaal domein en op duurzaamheid te richten. In feite ook de twee belangrijkste elementen in de lokale politiek waarin we iets kunnen betekenen.' (...) 'Ook mensen die de SP steunen kijken positief naar ons.' (...) 'We zijn de enige partij die sowieso moties indienen.' (...) 'Opkomen voor de mensen die het minder hebben. Opkomen voor verenigingen en subsidiebeleid. Opkomen voor meer betrokkenheid van de inwoners.' (...) 'Woningen met sociale huur. Zorgen dat er genoeg betaalbare woningen zijn.' (...) 'Het financieel denken overheerst teveel.'
- 'De standpunten zijn nog steeds progressief.' (...) 'Groen. Woningbouw, duurzaamheidsproblematiek. De groene en linkse kant.' (...) 'Zo groot zijn de verschillen niet in Nijkerk. Als je naar de woningbouw kijkt, zitten we op zo'n 35% sociale sector. Daar kunnen we wel meelevan.'
- 'Zeker in Barneveld heb je nog wel verschillen tussen links en rechts. De SGP is hier de grootste. Dus je kan je behoorlijk links positioneren.' (...) 'Dan heb je het over het sociale beleid. Een uitgebreider vangnet en duurzaamheid. En een derde pijler is wat meer progressief, maar wel belangrijk voor Barneveld: om wat meer te mogen doen op zondag bijvoorbeeld.'

- 'Met zijn drieën bij elkaar zijn we nu in het college gekomen en kunnen we onze idealen verwezenlijken. We gaan nu bijvoorbeeld de volledige kaartenbak van de bijstand doorlichten. Die gaan we doorsturen naar ons SW-bedrijf, want die heeft een tak die zich daar speciaal mee bezighoudt. Dus hoe je die mensen gewoon weer mee kunt laten doen. Daar is de afgelopen twaalf jaar niets aan gedaan. We gaan nu mensen die vijftien jaar thuis zitten en helemaal aan hun lot zijn overgelaten, eindelijk helpen.'
- 'Dat is heel makkelijk: sociaal en duurzaam. Dat doen we eigenlijk bij alle onderwerpen die voorbij komen: is het sociaal? En is het duurzaam? We zitten overigens niet in een oppositie-coalitie construct (leveren geen wethouder, red.), maar we hebben een raadsbreed hoofdlijnenakkoord.'
- 'Milieu, sociale cohesie en het sociaal domein. Armoedebeleid, Wmo, participatiewet en de jeugdzorg.' (...) 'Het college heeft een zetel winst gepakt, dus dat is helemaal dichtgetimmerd.' (...) 'We zijn echt een progressieve partij.'
- 'Onze GroenLinks'ers richten zich echt op natuur en duurzaamheid. Onze wethouder is daar echt een kanjer in. En ik ben sterk in het sociale gebeuren. De ongeletterden in de gemeente. Een nieuw soort bijstand. We hebben een heel programma gemaakt om mensen op een andere manier een uitkering te gunnen. We hebben een abonnement voor basisschoolkinderen om te gaan zwemmen. Ik heb me hard gemaakt voor meer geld naar stichting leergeld, zodat kinderen in armoede beter geholpen worden.'

4.4.2 Wel progressief, niet links

- 'We hadden D66 die in iedere vergadering protesteerde als we iets links noemden. Niet links, maar progressief.' (...) 'De niet-collegepartijen konden zeggen wat ze wilden, maar alles was afgekaart. Daarom proberen we tot een andere rol van de raad te komen. Alleen de VVD heeft het niet ondertekend.' (...) 'De mensen die ik ken in de raad, zouden qua standpunten allemaal wel PvdA-lid kunnen zijn.'

4.4.3 Weinig ideologisch

- 'HOI was oorspronkelijk tegen hoogbouwplannen in Hilvarenbeek. Het moet een dorp blijven.' (...) 'Verder zijn we tegen grootschalige landbouw en willen we een raadsbrede coalitie. Meer samenwerken met de bevolking. Kiezen voor de beste wethouder door een open sollicitatieprocedure. Dus niet meer dat de wethouders beschouwd worden als mensen van de eigen partij. Het is helemaal not-done dat een wethouder aanschuift bij een fractievergadering.' (...) 'We proberen met de bevolking min of meer non-politieke oplossingen te zoeken.' (...) 'Wel met oog voor de mensen met minder mogelijkheden, financieel en anderszins, goed natuurbeheer. Met die insteek willen we de kant op.'
- 'Er zijn hier een aantal lokale issues. Die te maken hebben met de bestuurlijke samenwerking met IJsselstein. Die is opgezegd, dus we moeten nu bestuurlijk de boel bij elkaar vegen.' (...) 'Omdat we zo bezig zijn met die bestuurlijke issues, zijn we in het afgelopen half jaar nauwelijks met politiek bezig geweest. We zijn niet echt bezig geweest met politiek maken.'

4.5 Deelconclusie

Alle lokale progressieve partijen kennen een eigen unieke ontstaansgeschiedenis. Maar vaak gehoorde redenen zijn: het vormen van een machtsblok om collegedeelname af te dwingen en de noodzaak om tot een nieuwe partij te komen vanwege een afbrokkelend kader en achteruitgang van het aantal leden. Of met deze samenwerking alle problemen op het gebied van een tekort aan kader en nieuwe, jonge leden zijn opgelost, wordt niet benoemd.

De geïnterviewden geven allemaal aan een band met de PvdA te hebben. De een is wat actiever dan de ander, maar ze zijn betrokken bij de partij. Dat geldt zeker niet voor veel van de raadsleden van de nieuwe partijen en ook niet voor alle lokale progressieve partijen. Dat is vanwege het karakter van de lokale progressieve partij op zich niet zo vreemd, maar het is wel verontrustend dat in een aantal gemeenten geen enkel raadslid meer van de PvdA is. Zelf zien de geïnterviewden dit als een niet zo groot probleem. Het gaat immers om een nieuwe lokale partij waarbij de moederpartijen er niet meer toedoen. Je zit er voor Progressief, niet voor GroenLinks of de PvdA. Over het algemeen is men zeer tevreden over de samenwerking en willen ze in de toekomst op deze weg door.

5 Enkele constatering uit het kwantitatieve en kwalitatieve onderzoek

- De cijfers geven een licht electoraal voordeel voor de lokale samenwerkingsverbanden.
- Dit voordeel is vooral in kleine gemeente (tot klasse 3) en gemeenten waarin weinig partijen (tot 6) actief zijn.
- We zien dit vooral in Noord-Brabant en Limburg, hetgeen logisch is gelet op de van oudsher minder sterke positie van de PvdA in beide provincies.
- De coalitiedeelname van de lokale samenwerkingsverbanden ligt op ruim 60%.
- De geïnterviewden zijn redelijk positief over de nieuwe samenwerking, de electorale resultaten en voelen nog een band met de PvdA.
- De lokale politieke vertegenwoordigers zijn veelal geen lid meer van de PvdA. Dat is een bron van zorg voor de toekomst.
- Als de huidige generatie stopt, staan er waarschijnlijk geen nieuwe PvdA'ers klaar. Wanneer dat gebeurt, verdwijnt de PvdA uit die lokale progressieve partijen en gemeenten. In een enkele partij is dit al gebeurd.
- Voor de kiezer is de band met de PvdA nu al lastig te herkennen en dat zal alleen maar lastiger worden.

6 Advies

- Geen eenduidige conclusies

Op basis van dit onderzoek kunnen geen voor iedereen geldende conclusies worden getrokken. Samenwerking in een lokaal progressief verband kan een oplossing zijn voor kleine gemeenten, waarin nog geen grote mate van versplintering is. In deze gemeenten kan het leiden tot collegedeelname, terwijl je anders een van de inwisselbare progressieve partijen bent. In de grotere gemeenten zien we juist dat alleen het gegeven van meerdere progressieve partijen al leidt tot meer

progressieve stemmers. Daar heeft men liever wat te kiezen en is samenwerking in de vorm van een nieuwe lokale partij niet voor de hand liggend.

- Herkenbaarheid

Wij kunnen op basis van deze gegevens geen recept geven wanneer wel en wanneer niet een nieuwe lokale partij of lijstcombinatie de beste oplossing is. Wel dat het de kans op coalitiedeelname aanzienlijk verbetert maar dit is beperkt tot vooral kleine gemeenten (zie ook blz 13). De lijstcombinaties geven eveneens een wisselend beeld in relatie tot de uitslagen, maar hebben als groot voordeel dat zij wel herkenbaar zijn als PvdA en de andere partij(en). Vanuit herkenbaarheidsoogpunt is deze vorm veel meer voor de hand liggend. Daarnaast is het vanuit electorale overwegingen belangrijk om de naam PvdA in stand te houden.

- Wie besluit over deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen

Nu is het zo dat de afdeling zelf kan beslissen of zij opgaan in een lokale partij. De ALV hoort een dergelijk besluit te bekrachtigen. Deze informatie wordt niet systematisch verzameld door de partij. Het zou goed zijn om dat wel te doen. Alleen op die manier kun je monitoren hoe deze ontwikkeling zich verder gaat ontwikkelen en hoe snel. Om dat te kunnen doen is het te overwegen om naast de bekrachtiging in de ALV hier ook toestemming van het partijbestuur voor te moeten krijgen, vergelijkbaar met de toestemming voor deelname aan verkiezingen. Alleen op die manier kan een partijbestuur op basis van de juiste gegevens besluiten nemen hoe zij deze ontwikkeling waardeert en of zij deze wil stimuleren dan wel afremmen. Op dit moment heeft zij daar onvoldoende zicht op. Wat uit dit onderzoek wel duidelijk blijkt is dat het afsplitsen uit een lokale partij of samenwerkingsverband en weer zelfstandig deelnemen aan de verkiezingen als PvdA een uitzondering is.

- Standpunt PvdA

Vanuit de partij is het belangrijk om duidelijk te zijn. Hoe kijkt de PvdA aan tegen lokale progressieve partijen? Is het een verlengstuk van de partij of niet? Het CLB pleit ervoor om in die afdelingen waar wordt nagedacht over samenwerking in te zetten op lijstcombinaties. Hiermee ondervang je het risico zoals eerder beschreven dat kiezers 'hun' partij niet meer kunnen vinden. Het voorkomt ook het risico wat we toch wel hebben gezien dat de lokale partijen niet meer op alle onderwerpen progressief te noemen zijn. Daarnaast geeft de lijstcombinatie nog de mogelijkheid om de actieve en nieuwe mensen nog steeds te beschouwen als kweekvijver voor je eigen nieuwe politiek talent. Door aangehaakt te zijn en te blijven hou je de band over en weer en ken je elkaar.

- Behoud de band

Het heeft de voorkeur van het CLB om de band met de nieuwe lokale partijen niet te verliezen. Daarvoor is er inzet nodig van twee kanten. De geïnterviewde leden van de lokale progressieve partijen en de PvdA geven aan zich betrokken te voelen bij de PvdA. Ze bezoeken congressen, gaan naar bijeenkomsten, maken gebruik van het CLB en waarderen de contacten met Kamerleden. Aan de andere kant zou de PvdA ook meer kunnen doen – al dan niet via de band van het gewest – om deze leden niet uit het oog te verliezen door het contact actief te blijven opzoeken en/of uitnodigen voor de actiecentra-activiteiten.

- Wees duidelijk

Vanuit het voorgaande is af te leiden dat het CLB pleit voor het stimuleren van progressieve samenwerking in de vorm van lijstcombinaties. Maar we vinden ook dat er naar de lokale partijen duidelijkheid moet worden gegeven. Nu lijkt er sprake van willekeur. De ene wethouder of raadslid betaalt wel aanvullende contributie, de andere niet. Daar ligt geen redenatie aan ten grondslag dat zou niet mogen kunnen. Daarnaast zien we bij de lokale partijen meer ‘beroeps’ politici, dat wil zeggen politici die gemakkelijk van partij wisselen om maar een functie te (blijven) bekleeden¹⁶. Of politici die naar de buitenwacht een andere reden opgeven waarom zij geen lid meer zijn en dit inhoudelijk beargumenteren in plaats van te zeggen wat er werkelijk speelt, namelijk het niet willen afdragen¹⁷. Wij vinden elk PvdA-lid met een politieke functie moet voldoen aan de contributieregeling ongeacht het verband van waaruit hij of zij deze functie bekleedt. Alleen op deze manier kun je solidariteitsgedachte die onder deze regeling zit overeind houden. Daar staat dan wel tegenover dat deze leden van alle faciliteiten die de PvdA en het CLB biedt ook horen te kennen en er gebruik van kunnen maken op dezelfde manier als hun collega’s dat kunnen doen.

- Actieve benadering

Daarvoor is nodig dat de PvdA-leden, die namens zo’n lokale progressieve partij in de raad zitten of wethouder zijn, actiever worden benaderd met de mogelijkheden voor ondersteuning door het CLB en het partijbureau. Dat betekent dat deze leden net als andere leden de interne bereidverklaring en de gedragscode moeten kennen tijdens de periode van kandidaatstelling. Direct na de verkiezingen moeten zij worden opgespoord om hen te kunnen feliciteren met hun functie. Dit om de band te verstevigen en de meerwaarde van een landelijke partij, inclusief een ‘lijntje naar Den Haag’ ook voor deze leden inzichtelijk en toegankelijk te maken.

- Doe het niet

Zoals gezegd er is geen alomvattende conclusie of de weg van samenwerking en nieuwe lokale verbanden succesvoller is dan die van zelfstandige deelname. Een ding is wel duidelijk geworden: naarmate het lokale verband langer bestaat, wordt de band met de moederpartij dunner tot die dermate is vervaagd dat hij niet meer bestaat. Terugkomen vanuit deze positie als PvdA is een schier onmogelijke opgave.

¹⁶ Zie het voorbeeld Harlingen waar de PvdA in de oppositie zat en in het college 2 wethouders van PvdA-huize. De PvdA-fractie was hier niet gelukkig mee.

¹⁷ Zoals in Ermelo en Nijkerk.

Bijlage 1 Bijzonderheden nader onderzochte gemeenten

Loon op Zand – Pro 3

Ontstaansgeschiedenis: Pro3 is opgericht op 24 november 2009. Het is een fusie van de lokale afdelingen van de PvdA en GroenLinks. Ook veel lokale D66-leden worden lid. In de statuten staat dat de partij gestalte wil geven aan sociale en groene politiek. Op het moment van fusie telde de PvdA 4 zetels in de raad en GroenLinks 1 zetel. Het allereerste verkiezingsprogramma gaat vooral over: werk, wonen en zorg. Kernthema's van de PvdA. Duurzaamheid komt later aan bod. Over de wortels in PvdA en GroenLinks wordt in dit eerste verkiezingsprogramma al niets meer vermeld.

Zichtbare band met landelijk: Nauwelijks. In het logo staat Samenwerkingspartij van de Partij van de Arbeid, GroenLinks, D66-leden en andere progressieven in de gemeente Loon op Zand. Verder worden landelijke partijen niet genoemd.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: 1 van de 3 raadsleden is PvdA-lid en draagt de aanvullende contributie af. Geen college deelname.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Je kan lokaal en landelijk lid worden, maar ook alleen lokaal.

Bernheze – Progressief Bernheze

Ontstaansgeschiedenis: Progressief Bernheze is in 1993 opgericht uit progressieve partijen in de gemeenten Heesch, Heeswijk-Dinther en Nistelrode. Als PP93 deed de partij mee aan de verkiezingen voor de gemeenteraad van de nieuwe fusiegemeente Bernheze.

Zichtbare band met landelijk: Niet in de naam, en pas na goed zoeken op de website wordt wel duidelijk dat het een samenwerkingsverband is tussen PvdA en GroenLinks. In het laatste verkiezingsprogramma worden landelijke partijen niet genoemd.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: 1 van de 2 raadsleden is lid van de PvdA maar draagt geen aanvullende contributie af. Geen college deelname.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Op website wordt gelinkt naar landelijke partijen. Je kan ook apart lid worden.

Hilvarenbeek – Hoi Werkt

Ontstaansgeschiedenis: In 2010 kwam HOI als nieuwe partij met 3 zetels in de gemeenteraad. In 2014 beloofde de kiezer de samenwerking Hoi en PvdA met 6 zetels. HOI Werkt stelt het belang van de zes kernen voorop en vindt dat politieke kleur daaraan ondergeschikt is. HOI staat voor:

- Helder. Duidelijk in waar we voor staan, heldere standpunten. Zodat je als kiezer weet waarvoor je kiest.
- Open. Staan voor maximale openheid en het afleggen van verantwoording.

- Integer. Omdat de politiek er is voor de gemeenschap en de inwoners. Niet andersom. Bij HOI Werkt doet niemand mee voor het eigen belang.

Bericht uit 2014: Een samenwerking van HOI en PvdA: HOI Werkt is de nieuwe partij voor de verkiezingen in Hilvarenbeek. En daarmee komt er een einde aan de PvdA die sinds 1974 in de gemeenteraad van Hilvarenbeek zit.

Zichtbare band met landelijk: Nee.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: Geen van de 7 raadsleden is lid van de PvdA. er wordt deelgenomen aan het bestuur. Met een PvdA-wethouder van buiten (Gerrit Overmans) die na een openbare werving- en selectieprocedure is aangesteld. Hij draagt geen aanvullende contributie af.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Alleen lokaal.

Barneveld – Pro '98

Ontstaansgeschiedenis: PRO'98 is een samenwerkingsverband van de lokale partij PRO Barneveld en de lokale afdelingen van de PvdA en D66. PRO'98 is de enige progressieve partij in de verder vooral christelijke gemeente. Sinds de oprichting in 1998 haalt de partij tussen de 4 en 6 zetels.

Zichtbare band met landelijk: Ja, in de naam staan PvdA en D66 vermeld.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: 2 van de 5 raadsleden zijn PvdA-lid en dragen de aanvullende contributie af. Er wordt deelgenomen aan de coalitie maar de wethouder is geen lid van de PvdA.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Op de site kan je van PvdA, D66 en Pro '98 lid worden.

Boxmeer – Progressieve Combinatie Boxmeer

Ontstaansgeschiedenis: Progressief betekent volgens PKB niet bang zijn om zaken te veranderen. Vanuit de oorsprong van PKB - ontstaan uit de samenwerking van lokale leden van de PvdA, GroenLinks en D'66 - heeft PKB oog voor het sociale beleid van de gemeente, aandacht voor milieu en natuur en zorg voor de kwaliteit van het lokale onderwijs. De partij doet sinds 2006 mee aan de verkiezingen. In Boxmeer is verder de SP actief. Zij zijn veruit de grootste linkse partij.

Zichtbare band met landelijk: Ja, maar wordt niet gesproken over landelijke partijen, maar over leden van die partijen.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: 1 van de 2 raadsleden is PvdA-lid, maar draagt geen aanvullende contributie af.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: er wordt alleen informatie gegeven over lid worden van PKB.

Dantumadiel – Sociaal Links

Ontstaansgeschiedenis: De afdelingen van GrienLinks en de PvdA en leden van de SP in Dantumadiel zijn gaan samenwerken voor deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 onder de naam: SOCIAAL LINKS. Sociale, groene en ontwikkelingsgerichte ideeën wil men beter kunnen uitdragen. Men wil de linkse samenwerking die in de 2e kamer blijft haperen gaan verwezenlijken in Dantumadiel. De centrale thema's zijn: Een samenleving met gelijke kansen voor iedereen; met duurzaamheid als ijkpunt; goede zorg en ondersteuning voor wie dat nodig heeft; goede werkgelegenheid voor iedere burger met ondersteuning van het bedrijfsleven en dit alles met behoud en ontwikkeling van eigen cultuur.

Zichtbare band met landelijk: Ja, dit staat duidelijk op de site aangegeven en in het verkiezingsprogramma wordt er ook in het begin melding van gemaakt.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: Raadsleden zijn geen lid van de PvdA. Er wordt deelgenomen aan de coalitie, de wethouder is lid van de PvdA maar betaalt geen aanvullende contributie meer sinds Sociaal Links bestaat.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Leden van PvdA en GroenLinks zijn automatisch lid van Sociaal Links. Het lidmaatschap van alleen Sociaal Links is ook mogelijk.

Druten – Sociaal Maas en Waal

Ontstaansgeschiedenis: In de gemeenteraad van West Maas en Waal was de links stemmende kiezer sinds 2010 niet meer vertegenwoordigd. Opvolging ontbrak en de PvdA vertrok. In de gemeente was wel de behoefte aan een geluid links van het politieke midden. Met meer oog voor kwetsbare inwoners en het verleggen van de koers van Regio Rivierenland richting het Land van Maas en Waal. Leden en sympathisanten van de PvdA, GroenLinks, D66 en SP vormen samen de partij Sociaal Maas en Waa en zijn inmiddels lid van deze partij. De eerste deelname aan de verkiezingen was in 2018.

Zichtbare band met landelijk: Nee.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: Beide raadsleden zijn PvdA-lid en dragen de aanvullende contributie af. Er wordt niet deelgenomen aan de coalitie.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Alleen het lokale lidmaatschap wordt aangeboden.

Geertruidenberg – Morgen!

Ontstaansgeschiedenis: MORGEN! is een lokale progressieve partij opgericht door de leden van GroenLinks en PvdA in de gemeente Geertruidenberg. MORGEN! staat voor vooruitstrevende, solidaire, duurzame en positieve politiek. Doordat MORGEN! een lokale progressieve partij. Iedereen die zich herkent in de waarden van MORGEN! is dan ook welkom! De partij bestaat sinds 2017 en deed de afgelopen verkiezingen voor het eerst zelfstandig mee.

Zichtbare band met landelijk: Niet op het eerste gezicht, maar wel bij de ontstaansgeschiedenis.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: 1 van de 3 raadsleden is PvdA-lid en draagt de aanvullende contributie af. Er wordt deelgenomen aan de coalitie, de wethouder is geen lid van de PvdA maar van GroenLinks.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Via de website is alleen de mogelijkheid tot lokaal lidmaatschap.

Montfoort – Progressief Akkoord Montfoort

Ontstaansgeschiedenis: De Partij van de Arbeid in Montfoort werkt sinds de jaren zeventig samen binnen Progressief Montfoort, het huidige Progressief Akkoord. Op de site valt te lezen dat “de bundeling van progressieve krachten heeft in het verleden veel opgeleverd. Zelfstandige deelname aan de gemeenteraadsverkiezingen, zou te weinig gewicht in de schaal kunnen leggen. Met vijf zetels waren we meer dan eens de grootste fractie in de Montfoortse gemeenteraad”.

Zichtbare band met landelijk: op de site wordt aangegeven dat het om een samenwerking gaat van leden van de PvdA, GroenLinks en onafhankelijken. Daarnaast is er een tabblad met informatie over de landelijke partijen.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: 1 van de 3 raadsleden is PvdA-lid, maar draagt geen aanvullende contributie af. Er wordt deel genomen aan de coalitie. De wethouder is van buiten (databank PvdA-wethouders) en draagt wel de aanvullende contributie af.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Ja zowel landelijk als lokaal.

Nijkerk – Pro 21 D66-GL-PvdA

Ontstaansgeschiedenis: PRO21 is de progressieve lokale politieke partij in de gemeente Nijkerk gevormd door GroenLinks, Partij van de Arbeid en D66. PRO21, voorheen Vereniging PROgressief21, is opgericht in 1999 om in de gemeente Nijkerk samen te werken.

Zichtbare band met landelijk: Ja, goed te zien. Bij volksvertegenwoordigers staat niet of ze lid zijn van een landelijke partij. Wel is er een contactpersoon per landelijke partij.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: Geen van de 5 raadsleden is PvdA-lid. Er wordt deelgenomen aan de coalitie. De wethouder is geen lid meer van de PvdA nadat zij niet meer aan de contributieregeling (aanvullende contributie) meer wilde voldoen nadat zij wethouder was geworden. Dit deed zij wel als raadslid.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Beiden zijn mogelijk. Wie lid is van landelijke partij, wordt automatisch lid van Pro21. Ook alleen een lokaal lidmaatschap kan ook.

Oisterwijk – PrO

Ontstaansgeschiedenis: PrO is opgericht door GroenLinks, Partij van de Arbeid en D66 en bundelt de progressieve politieke krachten in de gemeente Oisterwijk. Ze nemen sinds 2006 mee aan de verkiezingen. Daarvoor waren D66, PvdA en GL aparte partijen.

Zichtbare band met landelijk: Ja, duidelijk zichtbaar op de website.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: Geen van de 5 raadsleden is lid (of ooit lid geweest) van de PvdA. er wordt deelgenomen aan de coalitie. De wethouder is geen lid van de PvdA.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Er wordt niks over landelijk lidmaatschap vermeld. Wel kan je lid worden van PrO.

Pijnacker Nootdorp – Progressief Pijnacker Nootdorp

Ontstaansgeschiedenis: De leden van GroenLinks en de leden van PvdA Pijnacker-Nootdorp hebben er voor gekozen om als één partij mee te doen aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2018, onder de naam Progressief Pijnacker-Nootdorp (PvdA-GroenLinks). Beide politieke partijen werkten de afgelopen jaren al nauw samen. PvdA en GroenLinks in Pijnacker-Nootdorp kunnen elkaar inhoudelijk helemaal vinden op de politiek belangrijke sociale en duurzame thema's zoals het vlot trekken van de sociale woningbouw, fair trade gemeente en het instellen van een kindpakket voor kinderen die opgroeien in armoede.

Zichtbare band met landelijk: Ja, in de partijnaam en op de website is dit goed terug te vinden.

Raadslid/wethouder en lid van PvdA: 3 van de 4 raadsleden zijn PvdA-lid en dragen de afdracht af. Er wordt niet deelgenomen aan de coalitie.

Lokaal en landelijk lidmaatschap: Je kan op de website lid worden van de lokale partij. Over lidmaatschap van de landelijke partijen wordt niets vermeld.